

Turmuligheter i Ås kommune

«I hine Egne, hvor Skyerne skinner som Purpur og Guld».

Slik skrev Ole Olsen Bratager i 1916 i nedtegnelsen av «Sagnet om Herløg Rishaug». Solnedgangene og den høye himmelhvelvingen i Ås er fortsatt de samme for den som på kveldstid søker Vestbygdas fruktbare vidder, Nordbys veldige grusrygg eller en eller annen kolle med utsikt mot vest. A-mennesker øst i Kroer påstår at soloppgangene ikke skal være så verst der heller.

Men Ås byr helst på de små, nære opplevelser av natur og kultur. Overalt forteller dette landskapet at her har mennesker levd og virket så lenge det har vært folk i dette landet. Her i vestkanten av den store Taiga brytes skogen opp i små skogområder som alle har sine særpreg. Mellom utmarkene ligger de frodige jordbrukslandskapene og områder med trivelige menneskeboliger.

Ås turlag ønsker å vise fram og binde sammen disse landskapene for å fremme glede, lokal kunnskap og helse i alle betydninger av ordet. Det bør være enkelt og trygt å finne fram til og finne fram gjennom terrenget. Ås turlags løypenett, arrangementer og det skriftet du nå har i hånda/på skjermen er ment som bidrag til dette.

Innholdsfortegnelse

Turmuligheter i Ås kommune	2
Historiske veifar gjennom Ås	3
Turtips; om bekledning, pakking av tusekk, med barn på tur	4
Oversiktskart over alle turene	5
Tur 1 – Åsrunden	6
Tur 2 – Vardåsen	8
Tur 3 – Årungen rundt (Sykkeltur)	10
Tur 4 – Kroerløypa og Tirudmåsan	12
Tur 5 – Froengodset og Tjuvåsen	14
Tur 6 – Fålemarka rundt	16
Tur 7 – Kyststien	18
Tur 8 – Langs Oldtidsveien fra Fåle til Hvervenbukta	20
Tur 9 – Nøstvetmarka	22
Tur 10 – Holstadmarka	24
Tur 11 – Ås-Grytelandskogen-Ski-Ås (Sykkeltur)	26
Tur 12 – Ås-Tveter-Hogstvedtveien (Sykkeltur)	28
Tur 13 – Vestbygda (Sykkeltur)	30
Tur 14 – Breivoll gård	32
Om Ås Turlag og DNT	34

Historiske veifar gjennom Ås

§46-2: «Det kaldes alt landeveger (bjoðgata - folkeveg), som løper gjennom bygdene fra ende til anden og de som løper fra fjeld til fjære. Men alle andre veier, som løper til folks gaarde, de kaldes tverrveier...». Magnus Lagabøtes Landslov 1274 (oversatt A. Taranger, 1915).

Mange ganger er det vanskelig i dag å finne hvilke veier som på Magnus' tid eller seinere var «følkeveier». De skulle etter loven ha 8 alens bredde, og bøndene hadde vedlikeholdsplikt. I liten grad var det grusede veier – snarere stier eller ferdsels-soner (gjerne med mange parallelle slitasje-renner; hulveier), og det var egne vinterveier som tok i bruk isflater og myrer. De eldste veiene gikk ganske snorrett mellom storgårder, kirker, vad og bruer der ferdselen måtte innom. De gamle var ikke redde for en motbakke eller litt gjørme på beina. De ville følge med på ferdselen – selv etter døden. Gravhauger og steinringer ligger ofte på høyder der veiene passerte. Stedsnavn kan også røpe vei-tilknytning (Korsegården, Skysjordet, Brekke, Bakke, Verpet, Gate, Grind). Husmannsplasser med navn i byde-form lå også ofte nær vei (Bilitt, Tittut, Flynn, Tørkopp).

Noen av de gamle veiene er fortsatt hyggelige tur- og sykkelruter. Den Fredrikshaldske Kongevei går i alle fall «bygdene fra ende til anden» (17 km gjennom Ås), opparbeidet i dagens trasé som helårsvei etter «den franske chaussee-metode» rundt 1720. Fra Vestby grense sør for Støkken følger vi «gamle Mossevei» til Korsegården («Gården i veikrysset») med skysstasjon (nå på Follo museum), sorenskriverstue og arrest, og videre øst om Universitetet forbi Falsenstøtta, bak Urbygningen, opp Åsbakken og gjennom Prost Stoltenbergs allé (plantet ca 1770) fram til Ås

kirke. Veien går så mellom gammel og ny kirkegård og vinkler rett øst fram til «Kongeveien» og så nordover denne. Ved svingen før Bølstad bru følger gamleveien turlagets merking (tur 1) rett ned til den rekonstruerte brua og kleiva videre opp til gjenvinningsstasjonen. Veien går videre nordover forbi Verpet (stein- eller greinhaug kastet opp av de veifarende for beskyttelse mot onde krefter) og Melby fram til Ris. Tunet på storgården Ris ble flyttet hit til Skisjordet rett etter 1850. Her var gjestgiveri, skysstasjon og militær eksersersplass. På høyde med Ris tar en gårdsvei av mot vest. Veien endte ved Sørlistranda ved Bunnefjorden – det nærmeste «fra fjeld til fjære» et historisk veifar kommer i Ås. Ved østre Nordby gikk Kongeveien rett fram nord over jordene. Her kan du ta over da Vinci-brua, ned Nygårdsveien og over veibrua ved Verken (teglverk). Her er du igjen på Kongeveien og kan følge denne nordover som beskrevet i tur 9 - «Nøstvetmarka». Ved den rekonstruerte steinhvelsbrua ved Dalsbekken står vi på Kongeveien, vi har en seinere variant av veien over oss på brua og dagens E6 under oss i tunell. To ytterligere E6-varianter finnes i vest ved Tusenfryd.

Oldtidsveien (Kongeveien) – fra Nettet til Ljabru er beskrevet som tur 8. I dag er det Libråtveien ned mot nordre Fåle som gjerne kalles Kongeveien. En svært bratt hulvei fra Fåle rett opp forbi Kopåsen er nok en eldre trasé. Helt i sør kan den eldste veien ha gått fra Nettet over åsen forbi Kjerkelokka og gjennom søndre Fåle. Bruksnavnet «Grind» er beskrevet i kildene fra 1400-tallet. Det har også gått en bygdevei lenger vest gjennom tunet på Breivoll gård.

I øst-vestlige retninger har det alltid gått veier langs toppen av de store israndavsetningene. Fra Ås kirke mot Dyrlokke og Drøbak er det nå gang- og sykkelvei hele veien. Ta en tur opp på toppen

av Haug-haugen og se den enorme bautasteinen på toppen. Det finnes skålgroper i steinen – en form for helleristning laget mange hundre år før gravhaugen. Stopp også opp ved drikkefontenen og hvilebenken ved Rishaugen: kommunens største gravhaug og åstedet for sagnet om Herløg (se innledningen).

På grusryggen fra Dyrlokke om Frogn kirke og Froen Gård ned til Årungens utløp og opp Sundbybakkene forbi Melby til Nordby kirke har også folk ferdes til alle tider. Grusryggen med Nordbyveien, Gamleveien og et alternativt veifar rundt Rismyra nord i Holstadmarka fortsetter i retning av Ski Middelalderkirke og siden (som E18) øst mot fergestedet Onstadsund over Glomma.

Turtips

Å gå på tur er noe alle kan gjøre, og vi vet at friluftsliv er positivt for både fysisk og psykisk helse. Friluftsliv er lystbetont, sosialt og uten konkurranse. I tillegg gir naturen stillhet og frisk luft. Dette er en form for fysisk aktivitet som bidrar til god helse, - og som varer hele livet! Turistforeningen ønsker at enda flere skal oppdage friluftslivets gleder i nærmiljøet sitt. Det er gøy å bli kjent i eget lokalmiljø og finne ulike turrunder. Dette turheftet beskriver noen turmål i Ås kommune som er verdt et besøk, og heftet gjør det enkelt å komme seg ut på egen hånd. Å gå disse turene vil gjøre deg godt kjent i kommunen. For alle turene gjelder kartet «Turkart over Ås kommune» gitt ut av Ås idrettslag.

Pakk tursekken

En god tursekk med nyttig utstyr er viktig, også på korte dagsturer. I dagstursekken er det lurt å putte kart, kompass, mat, drikke, sitteunderlag, tørkepapir og litt ekstra klær. En delvis ferdigpakket tursekk gjør det enkelt å komme seg

Tur 1 beskriver «to gamle kirkeveier mellom Ås og Frogn kirker». Rideveien østover fra Ås kirke mot Kråkstad kirke er intakt og velbrukt fra Ås kirke øst over jernbanen og fram mot Torderud. Deretter er den pløyd vekk før vi kommer til Grytelandsskogen i Kråkstad der veien går rett sør for høyden med de store steinringene ved Bernus.

«Den gamle bygdevej» fra Kroer og Revaug rett vest mot søndre Eldor var omstridt i en grensekonflikt alt på 1440-tallet. Veien gikk videre rett vest om Brekke, Herum, gjennom Vestbygda mot Haver og ned til den gamle havnen på Skiphelle. I dag finnes den kun som stier og hulveier i skogsterrenget. Det samme gjelder gamleveiene fra Garder kirke til Kroer, fra Kroer kirke om vadet ved Stensrud mot Hobøl kirke, og mange flere.

ut på tur. Ha en fast tursekk stående klar med alle tingene du trenger. Supplér med mat, drikke og klær etter forholdene, - og du er klar for tur!

På tur med barn

Hvis barn er med på turen, er det stas med litt ekstra i sekken. Finn plass til rosiner, litt sjokolade eller bålmat. Det er viktig å kose seg på tur. Begynn med å gå lette turer først, ikke for langt. Ta gode pauser. Lek underveis. 20 spørsmål f.eks. eller fortell hverandre historier. Få gjerne med noen venner. Gi barna gode opplevelser ute i friluft, som de vil huske resten av livet. Det skal ofte ikke så mye til. En nysgjerrig voksen som vil være med dem på tur og dele naturopplevelsene rundt en mosegrodd stein, en sildrende bekk eller et deilig badevann er kanskje det som kan gi varige minner.